

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՎԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

Պարսկաստանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 րր. և ս. թղթերով. Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ, տարեկան բաժնորդագրին է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ:

Ը ՏԱՐԻ ԹԻՒՒ 30
1892 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 30
ՆՈՅԵՄԵՐ 18 (2. Տ.)
ՉՈՐԵՔԵԱՐԹԻ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն: Պարտաւոր չէ վերադարձունել հրատարակուած ձեռագիրքն: Ծանուցումներ կը դուրսուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Դանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւմ կարծէ. 1 գլխագիր 2 սանդիւմ:

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՀԱՅՈՑ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՄԻՈՒՆԻՍԵՐԻՆ
==
ՆՈՅՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ
Քաղաքում կանոնադրեն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, հայ ժողովրդի տեղական պետքերին համեմատ հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատութիւն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և տեղեկի դառնալուն պատճառ կը լինին:

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ. կաշխատի ներքին ոյժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին:

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ, բացի զանազան լուրեր տալէ իրեն լրագիր, կը հազորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հազորդել տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաբնակ Հայքի դրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ: (*)

Մանօր. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցել կամ թղթակցել ուղղութեամբ պէտք է գրիմեն հետեւեալ հասցէին:

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

(*) «Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կը նպատէ Արմենիա լրագրի հրատարակմանը:

Հայեր յիմերիկա. — Հոգեհանգիստ Տ. Խորեն Արքեպիսկոպոս Լուսինեանի. — Վանք լուրեր. — Հանգանակութիւն Ս. Մխիթարեան վարժարանին համար. — Նամակ Պարսկաստանէն (Ղազմիս). — Ռումիոյ Մեքիսեղէի եպիսկոպոսին Հայոց հետ տեսցած համակրական յարաբերութիւնը եւ թիւարցի Միքայ սարկաւազին ողբը. — Նեստորական, կարօյկը եւ անկիւրանք. — L'Arménie լրագիրը. — Ռուսիա եւ թիւարցի. — Ֆրանսական գործեր. — Վարակիչ հրաւիրութիւններ. — Մանուգումներ:

ՀԱՅԵՐ ՅԱՄԵՐԻԿԱ

Միացեալ Նահանգների Լին Մաս քաղաքէն մեզ գրուածներին նայելով, այդտեղ Հայերի շարքավազան ժողովներին մէջ ոմանք ատենախօսներ ըսկած են իրենց ունկնդիրներ զբաղեցունել Հայաստանի հեռաւոր ազադային վերաբերող սոսիալիստական (ընկերավարական) խնդիրներով:

Այդտեղի Հայաստանցի պանդուխտներին հիմակէն կուզեն սովորեցունել թէ ազատ Հայաստանի մէջ ի՞նչ տեսակ գործարանական և բանտորական դրութիւն պէտք է կազմել և թէ պոչութաւի ու սոսիալիստի նշանակութիւնն ի՞նչ է պիտի գիտցունեն որ յետոյ Հայաստանի մէջ գործաւորական պատրաստ խումբեր լինին սոսիալիստ երեսփոխանների (այժման աւտենախօսներին՝ արդեօք) տալու իրենց քուէ:

Այս ամենը տղէկ. սակայն Հայաստանի և Հայաստանցու ներկայ կացութեան նայելով, այդ տեսակ ատենախօսներ ժամանակէն շատ կանուխ ծրնած են. իրենք գոնէ 50-60 տարի ետք գալու էին աշխարհ որ թերեւս մինչեւ այն ատեն խարբերդի, վանի, Մուշի գիւղացիների ողորմելի պանդութեան մեջ առաջին անգամ մի ճար գտնուէր, ազոնք իրենց հողի վրայ մնալու և աշխատելու հնար գտնէին որ Հայաստանի մէջ ի՞նչպէս գործելու, ի՞նչ օրէք առնելու, քանի՞ ժամ աշխատելու, հողը ի՞նչպէս բաշխելու խնդրին վրայ ալ մտածելը օգտակար լինէր. և մինչեւ այն օր թերեւս ներկայ աւերիչ բռնակալութեան տեղ մի թղլտու ազգային վարչութիւն մը հաստատուէր որ Հայերին թողուր իրենց հողի վրայ գործարաններ, երկաթուղիներ շինելու, դէժ ոչխար մը պա-

հելու ազահովութիւնը տար, այն աւտեն թերեւս այդ նորեկ ատենախօսների ըսածները մի հիմ ունենալին, և իրենց ըսածները հասկցունէին: Բայց հիմա որ բնիկ երկրին մէջ մի գործ, մի գործարանատէր չգտնուելուն պատճառով հայ գիւղացիներն ստիպուած են Ամերիկա երթալ օտարէն գործ մուրալ, ըսել է թէ իրենց երկրի մէջ անօգուտ պիտի լինին իրենց համար սոսիալիզմի գաղափարները, թերեւս իրենց զաւակների համար ալ անօգուտ և կը վախճանք թէ իրենց թոռներն ալ Հայաստանի մէջ գործ չգտնելով, այդ երկրէ դուրս թափաւին, եթէ իրենց պապեր, հիմակուան Հայերը, փոխանակ ներկայ ընելիքների վրայ մտածելու և միահամուռ բռնակալ կառավարութեան դէմ գարձնելու իրենց բոլոր ուշագրութիւն, երկն սոսիալիզմի երեւակայական և հեռաւոր ազադայի խնդիրներով թանկագին ժամանակ անցունեն հիմա և այսպիսի պառակտուած Հայերի մէջ, դասակարգի նոր պառակտում ալ առաջ բերեն:

Այդ կարգի քաղաքիչներ, ինչպէս յաճախ կը ըսենք, Հայաստանի մէջ այժմ գոյութիւն ունեցող վաշխառութիւններն անուշով կը վախցունեն իրենց ունկնդիր Հայեր. «Եթէ, կըսեն, թիւրք կառավարութիւնը ջնջուի և տեղը սոսիալիստական դրութիւնը չը հիմնուի, այդ վաշխառութեան պիտի մնան. ուրեմն ի՞նչ օգուտ կուտայ այն ատեն հայ կառավարութիւնը»: Իրենց այդ կարծիք կը ցուցնէ որ իրենք բոլորովին տղէտ են կամ այնպէս կը ձեւանան Հայաստանի մէջ վաշխառութեան յաջորդութեան պատճառ մասին:

Թիւրք կառավարութիւնը աւագակները պաշտպանելով, ազորինի և ծանր տուրքեր հաւաքելով, գիւղացուն վերջին աստիճան գրամի կարօտութեան մէջ կը ձգէ և այսպիսով աւտոր դէմ ալ վաշխառուն կըստեղծուի թո՛ղ ջնջուի բռնաւոր և տղրուկ կառավարութիւնը և հայ գիւղացու ըստացուածքը ազահովուի, իրմէն աւտուած երկրագործական, ճանապարհի շինութեան և կրթութեան տուրքերը բուն նպատակին գործածուին և ազգային կառավարական զբաւստունները հայ գիւղացուն աժամ տոկոսով գրամ տան, այն ատեն ալ վաշխա-

ռուներն իրենց ստակ բռնի փոխ չեն տար գիւղացուն և իրենք ինքնին ետ կը քաշուին: Այս ամենը կընայ լինել և եղած է ուրիշ շատ երկիրների մէջ առանց սոսիալիզմի օգնութեան:

Այսօր վաշխառութեան պաշտպանը թիւրք կառավարութիւնն է. հայ գիւղացու հողերը եթէ իր ձեռքէն ենեն, թիւրքը այդ բանին ոչ միայն արգելք չգնէր, ընդհակառակն շատ ալ գոհ կը լինէ: Սակայն Պուլիտարի Սզգային ժողովը որ երբեք ընկերավարական չէ, օրէնք դրած է որ գիւղացու հողը երբեք չկրնայ ծախուիլ կամ գրաւի գրուի փոխառութեան փոխարէն և պուլկար գիւղացին այսօր աշխարհի հողատէր և նիւթապէս աւազովուած գիւղացիներէն մին է, աւտոնց սոսիալիզմի ի՞նչ լինելը գիտնալու:

Բայց նայելով փաստի և իրողութեան, մեր մէջ պիտի լինին այնպիսիներ որոնք, ինչ որ ալ լինի, պէտք պիտի տեսնեն այժմէն սոսիալիզմի մասին խնդիր հանելու Հայերի մէջ: Օտար երկրի մէջ կրթութիւն առնողը բնական է որ օտար երկրի մէջ տեղող գաղափարներէն կազգուի. եթէ ինք բաւական խելք ունի, անշուշտ այդ տեսածներէն և ըսածներէն կընայ ուրիշ և ընտրել անոնք որոնք իր բընիկ երկրի կրնան յարմարիլ. իսկ եթէ այնպիսի խելք չունի, այն ատեն ինչ որ լսէ, աղէկ թէ դէշ, գործնական թէ անգործնական, այդ ամենով կը լեցունէ իր ուղիղ և ազոր համեմատ ալ կը խօսի ու կը գործէ, առանց հետեւանքը մտածելու:

Եւրոպայի և Ամերիկայի գործաւորական շրջաններին մէջ խնդող մէկ քանի հայ անհատներն ալ այդ վերջին գիրքի մէջ կերելին հիմա: Մ. Ա.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Տ. ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊ. ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ

Փարիզէն մեզ կը հաղորդեն թէ կիրակի օր Փարիզի հայ գաղթականութեան մատուռին մէջ հանդիսաւոր կերպով հոգեհանգիստեան պաշտօն կատարուել է Տ. Խորեն Արքեպիսկոպոս Նար-Պէյ Լուսինեանի համար: Ն. Բ. Խիշան կիւյտը Լուսինեան ներկայ գտնուած է այդ տիւրը հանդիսի: Մեծ բազմութիւն լցուած էր մատուռը և շատեր կը տեսնուէին որ չէին

կարող զսպել իրենց արտասուք :

Ամեն կողմ խոր տխրութիւն պատ-
ճառած է հոգեկոյս Սրբազանի մահը
և ընդհանուր զայրոյթ Աշըգեան Պատ-
րիարքին դէմ :

Եւրոպական լրագիրները մեծ գո-
վեստներով կը հրատարակեն Գեր-
Նարպէյ Սրբազանի կենսագրութիւ-
նը որոնցմէ մի քանի քաղաքացիներ
կանենք առաջիկայ թուով :

Կիւմանանք թէ ամեն կողմերէ ցա-
ւակցական գրութիւններ և հեռագիր-
ներ կը տեղան փարիզ Ն. Բ. Իշխան
Կիւյ տը Լուսինեանին :

ՎԱՆԵՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ կը հաղորդեն հետեւեալները
հոկտ. 24/5 նոյ. թուով .

«Հայերէն լաւ գիտցող և հայ շըր-
ջանակներու մէջ մտնող երեւոյ մի տա-
ճիկ փոխ, Հէյտարի Նուրին, Գէն-
տըլի կոչուած թաղին մէջ գիշեր ա-
տեն դարձուցող սպաննուէր է : Այս
առթիւ նոյն թաղին մէջ գտնուած և
բխտասարդ հասակի խումբ մը Հայեր
ձերբակալուած են որպէս զի թիւրք
կառավարութիւնը այդ բաղմութեան
մէջէն իր վնասածը գտնէ . սակայն
ցարդ եղած քննութիւններէ մի ար-
գիւնք չէ ելած : Զարնողը իր հետք
կըցած է ցարդ ծածկել ոստիկանու-
թենէն : Բանտարկուածներուն մէջ
կան Ռուբէն և Մանուկ Շատուրեան-
ներ և Գովհանէս Թէրլէմէզեան :

«Մեր Պատր. Տեղապահ Այվազ-
եանը մէջտեղ չկայ այժմ : Ըստ կը պաշ-
տի թէ փախեր է , թէեւ չենք գիտեր
թէ ի՞նչ պատճառ ունէր փախչելու :
Մի քանի շաբաթ առաջ ինք Առաջ-
նորդարանին մէջ խօսած էր թէ Ա-
նապատ վանքը պոյոյտի պիտի երթայ
և գացեր է . բայց անկէ ետք վերա-
դարձ տեղի չունեցաւ , Անապատի
մէջ ալ չէ : Կը կարծուի թէ ուղղակի
է . Պոլիս դնացած լինելու է (1) : Այս
տեղ ամեն գործեր աղտոտ վիճակի մէջ
ձգեր է . Առաջնորդարանն ալ քիչ
ծախքի տակ չէ մտեր այդ նաղելա-
շուք վարդապետի անձնական հան-
գատութեան համար : Միայն 100 ոս-
կի վճարուել է իրեն իր վան մտած
ժամանակ իբր ճամբու ծախք , 12
ոսկի ալ ամէն ամիս . Պատրիարքա-
րանէն ալ առանձին թույլ ունէր : Իր
քաղաքականութիւնն եղաւ միշտ զո-
րաւորին կողմը հակի , երբեմն այս ,
երբեմն այն կուսակցութեան որն որ
վախին առջեւ շատ չնորհ գտնէր :»

ՀԱՅԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՄԱՐԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՀԱՄԱՐ

Փարիզ , 21 նոյեմբեր 1892

Խորին ցաւով կարգացած եմ Ար-
մէնիաի մէջ մեր ազգօրուտ և պաշ-
տելի երկու անձնաւորութեանց մահը
որոց մէկն է մեր մեծ բանաստեղծ
Ռաֆայէլ Պատկանեանը և միւսը հայ-
րենասէր Ստեփաննոս Սրբազան Մը-

(1) Արմէնիայի նախորդ թուի Կ. Պոլսի
թղթակցութիւնը արդէն հաղորդեր է
Այվազեան վարդապետի Պոլիս հասնելը .
ԽՄԲ.

խիթարեան : Աւաղ որ Ազգին օգ-
տակարապէս ծառայող այսպիսի աշ-
խատաւորները հետզհետէ կը վերան-
մեր մէջէն մինչդեռ այժմ աւելի պէտք
ունինք այդպիսիներուն :

Մխիթարեան Սրբազանի յիշա-
տակին երախտագիտական պարտք մը
կատարելու համար՝ անոր անունով
վարժարան մը Պարսկաստանի մէջ
բանալու ձեռն առաջարկը շատ լաւ
խորհուած և նպատակադարձ կը
գտնեմ և իմ սիրելի հայրենեացս մէջ
բացուելիք այդ վարժարանին մէկ
քար ալ ես գրած լինելու համար , ա-
հա կուղարկեմ ձեզ նամակովս ներ-
փակ մէկ մանտա-փոստ 10 ֆրանքոնց
և կը խնդրեմ ընդունիլ խորին յար-
գանացս հաւատարմքը :

ՏԻԼՊԻՐ Խ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Աղետափայլ Տիկին Ներսէսեանի
վերոգրեալ 10 ֆրանքէն գատ , միւս
նոյն նպատակի համար ստացած ենք
նաեւ ՄԱՐՍԷՅԻՆ Մեծ. Տիար Գրի-
գոր Հայրումեանցէն 10 ֆրանք և Ա-
մերիկա գնացող մի հայ ուսանողէ 2
ֆրանք . գումար 22 ֆրանք որ աւել-
ցունելով Արմէնիայի 26րդ թուով հը-
րատարկուած նախորդ հաշուին վը-
րայ , համագումարը կանէ 90 ֆրանք
և 60 սանթիմ :

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՏԱԿԱՍՏԱՆԷՆ

Ղազվին , 13/25 հոկտ. 92

Պարսկաստանի հիւսիսային արեւ-
մտեան կողմում գտնուած Ղազվին
քաղաքը շատ մեծ չէ և ըստ երեւոյ-
թին հին է : Երջակայքը չորս կողմից
1/2-1 փարսախ հեռաւորութեամբ
ծածկուած են այդքներով որոցմէ կա-
խումն ունի տեղւոյս չամիչ վաճառ-
կանութիւնը . բայց միայն սորանք չեն
չամիչ արտադրող այդքները . մեծաւ
մասամբ գիւղօրէից կանաչ չամիչն է
ուղարկվում Ռաստան և այլ տեղեր :
Քաղաքիս արտաքին երեւոյթը բա-
ւական սքանչելի է հեռուից դիտողին .
խոկ ներքինն ոչ : Նոր շինութիւնք
շատ հազուադիւտ են մինչդեռ վրած
պատերն և աւերակ տներն սովորական
տեսարաններ են : Զրի շատ խորու-
թեան պատճառաւ , բակերն առհասա-
րակ փողոցներէց 3-4 գաղ ցած են . ի
միջի այլոց , զարմանալի է և տեսնել որ ,
բայց բակերից , տանիքներից շատերն
էլ ճիշտ հաւասար են փողոցներին կամ
մի քիչ եւս ցած են փողոցներից : Օ-
ղը զով է և առողջարար : Անուանի է
մանաւանդ իւր մերձակայքում գըտ-
նուած տաք ջրերով որոնք բնութեան
ինքնին պատրաստած բժշկիւններն են :
Երբեմն շատ սաստիկ կը փչէ «բաղի
մէհ» (միգի հողմ) կոչուած հողմը և
այդ կը մաքրէ և կը զովացնէ օդը :

«Ղազվինի այս աւերակներ հետե-
ւանքն են 1870ի Պարսկաստանի սո-
վին որ շատ սարսափելի էր և մօտ եր-
կու տարի տեւեց , պատմում են տե-
ղայի ծերերը : Սովին սպաննեց շա-
տերը , ասում են . բայց կան շատեր
էլ որ , թէ և կենդանի , խցով մեռան .
չանալով իրենց զաւակաց աղաչանաց
ծնողք անդ թաքար գլխատում էին
նոցա , ինքզինքնին կենդանի պահե-

լու համար : Տներու տանեաց գերան-
ները նոցա վառելափայտն էին եղած ,
եփելու համար իրենց որդւոց միսն
... : Փրատակներու , ձմրան ձիւնից և
անձրեւից վնասուած և բարձի թողի
արած պատերու և տանիքներու նո-
րոգման ծախուցը պակասութեան
պատճառաւ , շինութեանց շատերն ա-
ւերակ և անբնակ դարձան վառն զի
բնակիչք թողնելով իրենց տունը , օ-
տար տեղերում էին թափառում , ա-
մենուրեք կեանք և ապրուստ փնտ-
ռելով :

Թէեւ Ղազվինը նաւահանգիստ
քաղաք չէ , բայց Ռէշաի և Թաւրիզի
վերայից անցնող Ռաստանի վա-
ճառքներն այստեղից պիտի անցնեն
դէպի Թէհրան և այլ կողմեր , ինչպէս
և այլ երկրների ապրանքներն որոնք
Ռաստանի վերայով են գալիս : Քիչ
վաճառաւոր քաղաք չէ Ղազվինը :
Ներքին վաճառականութիւնն է չամ-
չի , նուշի , փատուղի , բաժպակի և այլոց
տեւաւորը : Երկար ժամանակէ ի վեր
մինչեւ այժմ գլխաւոր վաճառականաց
գործակալատարներ եղած են աստ , հըռ-
չակաւոր Թումանեանք , Արամեանք ,
Վարդանեանք և այլք : Առհասարակ
տեղւոյս վաճառականները պանդուխտ
Հայեր են :

Տեղւոյս ընտանեւէր Հայերը բա-
ւական սակաւաթիւ են , հազիւ լինեն
20-22 ընտանիք որոնք Պարսկաստա-
նի զանազան կողմերում իրենց ծնն-
դավայրի մէջ թողնելով իրենց ազգա-
կանք , պանդխտացեր են այստեղ , քա-
ղաքի չափազանց աժանութեան պատ-
ճառաւ : Դատ գիւրին է ապրիլ այս-
տեղ կանխիկ դրամ կամ դրամագը-
լուս ունեցողի համար մինչդեռ չունե-
ցողին շահելու միջոցներ կը պակսին :

Բաւական փոքրիկ է տեղւոյս եկե-
ղեցին ինչպէս և աղքատիկ : Ռաստան
նարան չկար : 5-6 տարիներ առաջ
այստեղի մի քանի մանկունք ուսա-
նում էին մի գիւղացի քահանայի մօտ .
իսկ երբ 1887ին Թէհրանում Ամերի-
կայի միսիօնարաց ուսումնարանն բաց-
ւեցաւ , տեղւոյս մանկունք ամենքն
անդ գնում էին ուսանելու :

Եկեղեցւոյն համար հոգացող չը
կար , ուսումնարան հիմնելու նպա-
տակն դեռ քնած էր երբ Թէհրանի
Ամերիկացի միսիօնարաց ուսումնա-
րանէն Ղազվինցի Եղիազար Ծ. Գա-
լտանեան վերադարձաւ յիւր բնա-
կարանն աստ : Յիշեալ երկուստարգն
իւր կենաց օրերը մինչեւ 19-20 տա-
րին մաշեց ծառայութեամբ և այլ ըզ-
բաղմունքով : Այդ ժամանակ նա ճա-
նաչելով իւր թիւրութիւնն և ողբալով
իւր կենաց ամենաքաղցր և ամենա-
զուարթ ժամանակում ապարդիւն ան-
ցրած օրերը , վճռեց ուսանիլ և այդ
օրից ի վեր ամբողջ երեք տարիներ
չարաչար աշխատեցաւ յիշեալ ուսում-
նարանում : Նորա ուսանողութեան
երրորդ տարում նա յիշեց թէ ի՞նչն
էր որ պարտաւորեցրեց իրեն թու-
ղու իւր տունն ու բնութիւնը Ղազվի-
նում և ուսանիլ Թէհրանում . միթէ՞
թիւրութիւնն չէր այդ վարժարանի :
Ուրեմն նա շատաւից վերադառնալ
իւր ծնողաց մօտ այն նպատակաւ որ
հիմնէ մի ուսումնարան Ղազվինարանի

հայ հասարակութեան ծախիւք : Իւր
մտաց յղացած սուրբ նպատակը Ղազ-
վինաբնակ հայ հասարակութեան օգ-
նութեամբ յառաջացնելու յաջողեցաւ
ճառախօսութիւններով , առանձնա-
խօսութիւններով , ներութեամբ , բան-
բասանք կրելով և այլովքն հանդերձ :

Նախատեղի չէր ունեց թեւահա-
ւատութիւնը . վառն զի դժուար է հա-
ւատալ թէ երեք տարիներ տառջ ծա-
ռայի պաշտօն վարողը կարող է այսօր
այդպիսի մի սուրբ նպատակ յղանալ .
բայց այդպիսեաց պատասխան միայն
ունի թէ ամեն ինչ «նորացաւ» . սիրտ,
միտք , եռանդ ու փափաք և նպատակ
«նոր փայլ» ստացան :

Երկուստարգն իւր ամեն ճիշդ թա-
փեց հասկացնելու համար ժողովրդին
ուսումնարանի կարեւորութիւնը և յա-
ջողեցաւ վառն զի տեղացի Հայերն ի-
րենց որդիք կուղարկէին Թէհրան
ուսանելու , որդւոց պանդխտութիւնը
իրենց համար ներութիւն և ծնողաց
համար վիշտ էր պատճառուած :

Վերջապէս այժմ երեք շաբաթ
ներէ ի վեր է որ խրախուսական քայ-
լերով յառաջանում է Ղազվինի հայ
հասարակութեան «Նոր Ուսումնարա-
նը» (այս է վարժարանիս անունը) :
Ժողովուրդն իւր յօժարակամ խա-
տացած ամանական անդամութեամբ տա-
լիս է : Այս դէպքում ոչ միայն ըն-
տանեւէրներն կամ որդեւէրներն են
օգնում այլ նաեւ պանդուխտ վաճա-
ռական Հայերն որոնք եւս առաւել
ջան անում են վարժարանի համար :

Եկեղեցւոյն և վարժարանի սրահը
առայժմ թէեւ բաւական են ժողովու-
րդի և մանուկ ուսանողաց , բայց այ-
սուհետեւ փոքր կը լինին : Այս դէպ-
քում դժուարութիւն չկայ Հայոց հա-
մար վառն զի 6-7 տարիներ յառաջ
վեհ. Դահլ Տեղւոյս Հայոց ընծայեց
մի մեծ գիտի որի իրաւունքը տեղա-
ցի Հայոց ձեռքից դուրս պիտի ելնէր
բոլորովին իրենց անհաղութեան պատ-
ճառաւ : Իսկ Պր. Բ. Յովնաթանեանի
ջանքով և ներութեամբ տեղւոյս Հա-
յերը կրկին ստանձնեցին յիշեալ գե-
տի իրաւունքը որի վերայ եկեղեցի և
վարժարան կառուցանելու փափաք և
յոյս կայ , թէեւ ծախք կը պակսի .
բայց չպիտի մոռնալ որ «ջանքը
յաղթող է ամեն դժուարութեանց» :
Այդ թիւթեւ ծախքն մեծ նշանակու-
թիւն չունի տեղւոյս բարեւէր Հայոց
մօտ , վառն զի նոքա յօժարակամ և
ըստ կարեաց առատ նուիրում են
այդպիսի բարեկործութեանց համար :

Յիշեալ Պ. Բ. Յովնաթանեանը
տեղւոյս անդդիական հեռադատան
գործակալատարն է : Մեծ պատիւ ունի
դատաւորի և այլ մեծատանց մօտ և
սիրելի է Ղազվինի ամբողջ բնակչացը
իւր բարեարարութեան և խոնարհու-
թեան համար : Իբրեւ գովիկ է Պարս-
կաստանում բնակող բարձրաստիճան
և միեւնոյն ժամանակ խոնարհ անձը .
որովհետեւ ո՞վ կը խոնարհի այստեղ
առակի և ազէա ժողովրդին եթէ ոչ
«ազնիւ անձը» : Այսպիսի տեղում ա-
մեն բարձրաստիճան , ամեն գիտուն ,
ամեն հարուստ ուղում է ինքզինքը
պաշտել տալ խեղճերին , բայց միայն
«ազնիւ անձը» :

Սրահնապարտին կը հեռադրեն Կ. Պօլսէն թէ ուս կառավարութիւնը քահանայ զրկեր է իր գեապան Պր. Եւէլտօֆին որ Բ. Դանէն նոր զեւումներ պահանջէ Նեղուցների խնդրի նստին : Ռուսիա միշտ կը պահանջէ որ էնք և ուղղմամբերը կըօղ ուս նաերը առանց կանխու արտօնութիւն տանելու , նեղուցներէն անցնին . իսկ լուլթանը տակաւին պատասխան տըւած չէ և կը կարծուի թէ միւս մեծ գիտութիւնների գեապաններին հետ անխապէս համաձայնիլ կուզէ : Ելը իշուի թէ Ռուսիան 1891ին պահաներ էր որ ուսական կամուտը չօգե-

Նաւահերը որոնք անգէն զինուորներն և թիապարաններ կը փոխադրեն, ազատորէն անցնին: Նայէ Յրայէ թերթն ալ կասէ թէ Ռուսիան նեղուցներին խնդիրը ինչպստ իրեն լուծելու յոյսէն չէ հրաժարեր և հիմա կաշխատի զիւանադիտական միջոցներով ձեռք բերել այն ինչոր չկրցաւ ստանալ 1829ի և 1833ի դաշնագիրներով: Զօրավար Պրիալմինի առաջարկած բարեփոխումները որոնք կը վերաբերին վրացիներին ամբողջութեամբ իրեն, Ռուսիան շատ տհաճութիւն պատճառած կը լինին:

Միւս կողմէ թիւրք կառավարութիւնը սպառնալիցութիւններ կաւելցունէ. 50 միլիոն փամփուշտի ապստըանքէն զատ, կը կարծուի թէ Գրուրի նոր թնգանթներ ալ պիտի գնուին: Կ. Պօլսի թերթի մը գրածին նայելով նաւատորմին վրայ ալ յաւելումներ ընելու հրաման ելած է Սուլթանէն:

ՅԻՄԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Փանամայի խնդիրը մի նախարարութիւն ալ տապալեց. այս երկու շարժի ֆրանսական երեսփոխանական ժողովի մէջ միապետական և պոլսական ժողովի երեսփոխաններն իրար օգնելով ներքին ձգեցին նախարարութեան անդամներէն Պր. Ռիքար (գաղական գործերի նախարար), որ իբր թէ փանամայի գործին մէջ զեր ունեցող և վերջերս յանկարծամահ եղող Պր. Ռիքարի գիտելիութիւնը ժամանակին կատարել տուած չէ և տունն ալ չէ կնքեր: Փանամայի խնդիրը քննող խորհրդարանական յանձնախմբի առաջնապետն ալ անուղղակի ամբաստանեց զինք թէ քննութեան համար պէտք եղած դիւրութիւնը չտար: Իսկ նախարարական այդ տեսակ հարցապնդումներն և պահանջումները կառավարութեան իրաւունքին դէմ տանձգութիւն համարելով, վստահութեան որով և հրաժարի խնդիրը առաջ բերաւ: Մեծամասնութիւնն իրեն աննպատակ քուէ տուաւ և նախարարութիւնը ստիպուեցաւ անմիջապէս իր հրաժար տալ Հանրապետութեան Նախագահ Պր. Գառնային:

ՎԱՐԱԿԻԶ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիւրքիայի Տրապիզոն, Էրզրում, Երզնկա և վան նահանգներին մէջ քոլէրան աւելնալու վրայ է. իսկ Եւմէի մէջ առողջական վիճակը դոհացուցիչ է:

— Պարսկաստանի Աստերապատ, Իսպահան, Շիրազ և Գում նահանգներին մէջ քոլէրան դարձեալ սաստկանալ սկսեց է:

— Պետերբուրգի և Ռուսիայի ուրիշ կողմեր քոլէրան կը շարունակէ զոհեր անել: Բաթումի մէջ աւելնալու վրայ է:

— Հետզհետէ հաւանական կը դառնայ այն կասկածը թէ գարնան քոլէրան Ռուսիայի մէջ աւելի սաստիկ կերպով պիտի ճարակի: Այժմէն ուսկառավարութիւնն որոշեց է վարակւած նահանգներին բժշկներէն մի ընդ-

հանուր ժողով գումարել գելու. 13/25ին, ձեռք առնուելիք միջոցներով ալն որոշումներ տալու համար:

— Պէրսութի մէջ (Սիրիա) տանկ և Պէրսի մէջ ու մի քանի այլ տեղեր ինֆուէնձա հիւանդութիւններն երեւան ելած են:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, որոնց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն խաբուելով:

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք չյրկուիր:

ՀԻՍՏՈՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա. ՀԱՅ ԴԻԻՏԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (Սպառած):

Բ. ՀԱՅ ԴԻԻՂԱՅԻ »

Գ. ՍԱՂՄՈՒ ԻՍՐԱԵԼԻ »

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ

ԳԵՆՍԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍՏԱՄ-

ԲԱՊԵՏԱՅ (Պաշտար ազգին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ

դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ

հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է): (1 ֆր. 40 սանթիմ): 1 ֆր. 50 սանթիմ:

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՍՈՒՆԵՐԸ. — (Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր

հետեւանքների և էկ փոքրիկ պատկերը

կը ներկայացունէ փայական կերպով): Դին (90 սանթիմ): 1 ֆրանկ 20 սանթիմ:

Զ. ԳԱՄԱԹ ՔԱԹՈՒՊ. — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենի աւարտելուն (Մեծանուն հայ բանաստեղծին

վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ու

տանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետր

բաղով հրատարակուած են): 50 հատր

2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատր (5 սանթիմ):

10 սանթիմ:

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆՔԸ ՏԱՃԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄ.

(Սպառած)

Ը. ԹԻԻՐԲԻԱԻ ՀԱՅՆԵՐ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱ-

ՅԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերն և իրենց

դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական

և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-

րուենակէ: Թիւրքահայաստանի մէջ բը-

նակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների

թուին բաղդատական մէկ ցուցակն

ալ կցուած է տետրակին վերջը): Դին

50 սանթիմ (35 սանթիմ):

Թ. «ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի

Ա տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորո-

վին սպառած և միեւնոյն ժամանակ

շատերի հետաքրքրութեան առարկայ

դարձած լինելով, այդ չըջանի մէջ Մ.

Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող

յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփ-

ւած են Յուդաքարի մէջ որ ութածալ

գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ):

(1 ֆրանկ): 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարեայի մէջ Թիւրքերի

արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-

րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց

կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի մի-

ջոցների գիւծած են իրենց վրէժ լու-

ծելու համար): (15 սանթիմ): 20 սանթիմ:

ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Թունաստանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ինչպիսի միջոցների գիւծած են իրենց վրէժ լուծելու համար): (0,15 սանթիմ): 20 սանթիմ:

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵՆՏՐՈՆ ԱՌԵՆՈՒԱՄ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՏ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ բնատնկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապականուած վարքուբարքով որչափ չարիքների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ: Դին 1 ֆրանկ, (75 սանթիմ):

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերն համար որոնց կը դրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներով:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. ՏԱԿԱՐԱՔԻԱՆ

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապետարանի մէջ համառօտ կերպով բացատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կատարելու:

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հայերն իրենց չըջանի մէջ տարածել այս տետրակ: Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը զրկուի 5 ֆրանքով Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերն համար 10 սանթիմ):

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է ըստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն իրենց առջեւ նշանակուած գիներով որոնց մէջ հաշուուած է և զրկելու փոստի ծախքը:

Ալէքսանդր Ծատուրեան, Բաւարական ճոռքիւններ. Մոսկուա 1891. (Ընտիր թղթի վրայ մաքուր տպագրութեամբ կը պարունակէ հեղինակին 102 հատ բանաստեղծութիւնները: Երես 174): Դին 1 ֆր. 75 ս.

Հայկակ Էկինեան, Կսկսանք, Տետր Ա. Ն. Երբ. 1890 (Հեղինակին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն է այս արձակ գրուած): 30 սանթիմ:

Հ. Կղեմէս Վ. Սիպիլեան, Դասաւորութիւն Ռուսիան դրամոց (Մէկ լուսանկարատպ պատկերով, վեց վիմատպ տախտակօք — 79 պատկեր —, և 53 պատկերօք ի բնագրին, որոց մէջ կան բաղմամբիւ Հրատարակարներ: Մեծ 8° երես Ժ. 2+88+32, վիէննա 1892: Դին 7 ֆրանք:

(Յանկացողին ձրիապէս կը զրկուի յառաջաբանն ու ներածութիւնը):

Die ARMENISCHE KIRCHE in ihren Beziehungen zur byzantinischen (vom IV. bis zum XIII. Jahrhundert). Von Dr. Arsak Ter-Mikelian. Leipzig. Gustav Fock. 1892. Դին 3 ֆր.

ԲԱՅՅԻ — Վկայիկներ և պատկերներ (Տպուած և անտպ աշխատութիւններէ): Հատոր Ա. Դին 7 ֆր.

ԺՕՐԺ ՍԱՆ — Գարիբադիի կենսագրութիւնը, 35 սանթիմ:

ԵՐԶԵԿԵԱՆՑ — Ազգային երգաբան ձայնագրիւ (Հայկական ձայնաշիշերով) 2 ֆր. 80 սանթիմ:

Խօսք վառն Հայրենասիրութեան Բ տպագրութիւն 60 սանթիմ:

ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ, Մեծն Ներսէս և Հայաստանի վրայ ունեցած ազդեցութիւնը 1 ֆր. 10 սանթիմ:

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐ

Հ. Յ. Վ. Խաւկերտեան, Կրթարան անդիական լեզուի (Անգլիերէն լեզուն գիւրին և գործնական ոճով սովորեցուցող քերականութիւն մ'է հրահանգներով մէկտեղ): Ա. հատորը կը բաղկանայ 256 երեսէ և Բ. հատորը 216 երեսէ, վերջն ալ յաւելուած մը կայ 50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հրահանգների անգլիերէն թարգմանութիւնն է: Երկու հատորը միասին 5 ֆր.: (1 տողար ամբերիկեան):

Նշանակք Հայաստանեայց Մայր Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թաղաւորութիւնների նշանակներով մէկտեղ փայլուն թղթի վրայ և կանաչ կապոյտ և դեղին գոյներով ներկուած 1 ֆրանկ:

Ասոնցմէ զատ, Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին նաեւ Հ. Արիշանի, Հ. Ինճիճեանի, Հ. Գարեգին Զարհանէլեանի, Բաֆֆիի, Ծեռնցի հրատարակուած բոլոր գիրքերն, ինչպէս և ուրիշ օգտակար գիրքեր և քարտեզներ Հայաստանի հայերէն կամ լատինական տառերով և զանազան գիներով և ըն. և ըն.:

Դրավաճառանոցի ժանրապատկերացիւր 90 երեսներէ կը բաղկանայ, յանկացողներին կը զրկուի ձրիապէս:

ՏՆՕՐԷՆ — ԻՄՔԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant: FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԵՅԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի Marseille. — Imprimerie du Midi. et Papeterie Allées de Meilhan, 44.